

SCURTĂ PRIVIRE ISTORICĂ ASUPRA GENEZEI ȘI EVOLUȚIEI CONCEPTULUI DE UNIVERSALITATE ȘI CONVERGENȚĂ A RELAȚIILOR ECONOMICE INTERSTATALE

CONSTANTIN OLTEANU

În lumea contemporană nouă, importanța relațiilor economice internaționale este mai pregnantă, deoarece economiile statelor de pe glob sunt incomparabil mai legate între ele decât în trecut, prin largul schimb de bunuri fizice, de servicii, de informații și fluxuri financiare multilaterale, prin numeroasele întreprinderi cu caracter internațional. Datorită creșterii gradului de integrare mondială a devenit esențial pentru oricare stat să-și gândească politica economică internațională în raport de mutațiile produse în mediul internațional. "La fel ca celelalte concepte - scrie Zygmunt Bauman - ideea de universalitate a fost inventată în perioada de glorie a ingeniozității puterilor moderne și a ambițiilor intelectului modern"¹. Încercările autarhice la nivel național, din diferite perioade ale istoriei, s-au lovit de penalizarea obiectivă care le-a fost aplicată de trecerea timpului, sub forma recesiunilor economice pe termen lung. Relațiile economice internaționale contemporane, rezultat al unui îndelungat și sinuos proces, adeseori contradictoriu, se prezintă ca un complex de legături și activități: comerțul cu mărfuri tangibile, cel cu servicii, raporturi financiare și monetare, acțiuni promoționale etc.² Altfel spus, relațiile economice internaționale cuprind totalitatea legăturilor, schimburilor și tranzacțiilor economice dintre țările lumii și dintre firmele aparținând acestor țări. Totodată, relațiile economice interstatale cuprind atât sfera circulației internaționale de mărfuri și servicii, relații de credit și financiare, cât și sfera producției și a cercetării științifice (cooperarea și specializarea, construirea de obiective economice comune, investiții etc.). Rezultă deci că "Lumea zilelor noastre este alcătuită din națiuni care au contacte reciproce și care pe baza diviziunii internaționale a muncii sunt legate între ele prin relațiile economice mondiale"³.

1. Zygmunt, *Globalizarea și efectele sociale*, Editura ANTEP, Filipeștii de Târg, Prahova, fa., p.60.

2. Alexandru Puiu și colectiv, *Conducerea tehnică și eficiență a comerțului exterior*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 12.

3. Alexandru Puiu și colectiv, *op. cit.*, p. 17.

Privite istoric, relațiile economice internaționale au apărut și au evoluat ca urmare a dezvoltării forțelor de producție ale societății omenești, a formării și adâncirii diviziunii mondiale a muncii. Intrarea în relații de schimb a diferitelor entități statale s-a realizat neîntrerupt de-a lungul secolelor în strânsă unire cu dezvoltarea producției materiale. Totodată, intrarea în relații de schimb reprezintă o consecință a acțiunii factorilor obiectivi și subiectivi. Rezultă deci că dezvoltarea economică internă ca și intrarea în relații economice interstatale, iar de la un moment dat mondial, este un fenomen care are un temei causal. Evoluția mai accentuată sau mai lentă a societății omenești, ca proces obiectiv și ireversibil, este un fenomen perpetuu în toate zonele lumii. Începutul acestui tip de relații se pierde în timpurile antice, când schimbul de bunuri ce prisoseau la o anumită populație s-a realizat, multă vreme, după regulile trocului - produs contra produs - până când apar banii, dar în forme diferite, schimbul marfă contra marfă s-a practicat permanent în anumite proporții, așa cum se mai practică și în zilele noastre.

În afară de latura lor obiectivă, relațiile economice interstatale sunt influențate de o serie de condiții precum: resursele naturale, așezare cu acces la mare, la fluvii, în apropierea unor drumuri comerciale, existența mijloacelor de transport. Cum era firesc, pe măsură ce dezvoltarea economică lua proporții a crescut volumul produselor care puteau fi disponibilizate pentru schimb pe plan intern și în relațiile cu alte popoare, ajungând la uriașele dimensiuni contemporane. Ca urmare, în lumea de astăzi se poate vorbi de o strategie internațională a dezvoltării, care "...este condiționată, pe de o parte, de existența și dezvoltarea statelor naționale, ca celule de bază ale economiei mondiale, ale vieții economice și politice internaționale iar, pe de altă parte, de multiplicarea și adâncirea interdependențelor universale dintre economiile naționale, dintre factorii economici, politici, sociali și de altă natură"⁴. Cu toate traumele produse în unele momente ale istoriei, mai ales războaie, crize economice, blocade economice etc, care au obstaculat evoluția lor, relațiile economice și-au urmat cursul implacabil pe o traiectorie ascendentă.

Producția de mărfuri cunoaște o mare dezvoltare începând cu epoca modernă, cu deosebire sub impulsul revoluției engleze din secolul al XVII-lea și al marii revoluții franceze din secolul al XVIII-lea, evenimente de cotitură în istoria universală, cu benefice urmări pentru comunitatea mondială. La încheierea și afirmarea ca sistem a relațiilor internaționale o consistentă contribuție au adus-o marile descoperiri geografice, începând cu secolul al XV-lea, revoluția europeană din diferite țări europene și sporirea continuă a volumului de mărfuri, dezvoltarea mijloacelor de transport, formarea piețelor naționale, toate acestea constituind semnificative momente de acumulare în vastul și complexul proces

4. George Marin, *Noua strategie internațională a dezvoltării*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 16.

al universalității și convergenței relațiilor economice interstatale. "Începând din secolul al XVI-lea, dezvoltarea comerțului influențează tendințele producției pe un spațiu din ce în ce mai întins, care nu mai cuprinde doar Anglia, ci și coloniile ei, precum și restul Europei"⁵. În același volum se subliniază că "Avântul industrial al Angliei este legat de dezvoltarea unui capitalism manufacturier care concentrează surplusul acumulat anterior de producția de masă de noi mărfuri. Acestea sunt destinate unei piețe care va depăși foarte repede posibilitățile de absorbție ale spațiului național și va implica necesitatea de a exporta adesea la distanțe foarte mari"⁶. Desigur, nu există țări exclusiv exportatoare de produse sau țări exclusiv importatoare. Fiecare stat importă și exportă în proporții diferite, în funcție de anumiți factori.

Ca o dominantă a procesului istoric de afirmare a relațiilor economice interstatale o constituie tocmai obiectivul lor final - convergența - chiar dacă aceste relații sunt obstrucționate de contradicții de interese, de o concurență, deseori dură, de protecționism vamal și tarifar, precum și de alți factori. Întrucât "Nu există nici o țară, de exemplu, care să nu-și protejeze agricultura sau anumite activități care participă la o eco-diversitate necesară evoluției sale"⁷. Așadar, convulsiile de orice fel au perturbat mai mult sau mai puțin relațiile economice dintre state, însă nu au putut opri evoluția lor.

Drumul parcurs în istorie de relațiile economice demonstrează că realizarea convergenței este o cerință obiectivă ca și universalizarea având în vedere că o țară nu poate exista izolată, că popoarele, statele se caută unul pe altul pentru a intra în relații economice, evidențiind interacțiunea factorilor obiectivi și subiectivi, a factorilor interni și externi, permanenți și conjuncturali. Experiența atestă că nivelul de dezvoltare al unei țări, gradul de diversificare a producției, determină în mod hotărâtor proporțiile participării acesteia la circuitul economic mondial.⁸

Unei țări i se cer o serie de condiții pentru participarea eficientă la circuitul economic continental și mondial, mai cu seamă în zilele noastre, pentru a nu fi o simplă exportatoare de materii prime sau cu o dezvoltare unilaterală, pentru a avea o balanță comercială echilibrată dacă nu excedentară, între care: produsele să răspundă cerințelor exportatorilor, cumpărătorilor, să fie de calitate și să fie livrate în termenele și în condițiile convenite, la prețuri acceptabile, să dispună de mijloace de transport intern și internațional și, îndeosebi, de un aparat competent de management - marketing de afaceri economice internaționale. În acest scop, trebuie să practice tehnologii avansate pentru a realiza o mare productivitate, obținând deci mai mult, mai bun și mai ieftin, într-un timp mai mic,

5. Jean Paul Fitoussi, Pierre Rosanvallon, *Noua epocă a inegalităților*, Institutul European Iași, 1999, p.33.

6. Jean Paul Fitoussi, Pierre Rosanvallon, *op.cit.*, p.33.

7. Jean Paul Fitoussi, Pierre Rosanvallon, *op.cit.*, p.19.

8. Alexandru Puiu și colectiv, *op.cit.*, p.19.

să valorifice superior resursele de care dispune. De asemenea, se cere prospectarea permanentă a pieței externe, o bună cunoaștere a concurenților potențiali și reali, precum și o mare capacitate de adaptabilitate la schimbările ce au loc, ce își găsesc expresia, între altele, în dinamica structurii mărfurilor produse pentru a fi exportate.

Fără a intra în detalii, cu privire la geneza relațiilor economice dintre state, întrucât spațiul nu ne permite, reamintim doar că între țările unde civilizația lumii antice a cunoscut o mare înflorire economică și culturală, mai cu seamă la propășirea relațiilor economice interstatale, s-au remarcat China, India, Fenicia, Grecia, Roma.

În *China*, în secolele V-VIII î.e.n., de exemplu, s-a intensificat schimbul în interior și o dată cu acesta și legăturile comerciale cu triburi învecinate din Nord și din Vest, de la care negustorii chinezi cumpărau cai, vite cornute mari, ovine, piei și lână, de la cei din Sud fildeș, vopsele, metale prețioase, perle⁹. Mai târziu, extinderea legăturilor economice și comerciale, precum și dezvoltarea circulației monetare, dar deosebirea dintre monede, măsuri și greutatea, la care se adaugă existența multor bariere vamale, au constituit un obstacol în calea dezvoltării comerțului. În acea perioadă, "negustorii începură să joace rol de seamă în viața economică, iar apoi și în viața politică..."¹⁰. Comerțul exterior practicat de China cu diferite țări din Indochina, Arhipelagul Malaez, Asia mijlocie, iar prin intermediul acestora cu perșii și arabii, s-a extins. Din China se exportau în principal țesături, porțelanuri, hârtie, ceai, articole din metal, și importa fildeș, mirodenii, plante medicinale. China a stabilit legături economice comerciale cu Imperiul roman pe calea drumului de sud spre Vietnamul de Nord - India: "Un comerț intens se ducea și pe «Marele drum al mătăsii»"¹¹. Dacă negustorii chinezi duceau spre apus mătase, ceramică, obiecte de fier etc, "Negustorii străini furnizau Chinei catâri, cai, cămile, confecții de lână, covoare, piei, sticlă, pietre prețioase și obiecte de artă, struguri, rodii, șofran, lucernă"¹².

În *India* secolelor VI-II î.e.n., agricultura se afla în plină afirmare, dar și meșteșugurile se dezvoltau: "Începând cu această perioadă, ca și în epocile următoare din antichitate și evul mediu, India a fost pentru celelalte țări, în primul rând o furnizoare de produse meșteșugărești, mai cu seamă țesături de bumbac de calitate"¹³. Corăbii din Africa și din diferite regiuni ale Asiei veneau în India după țesături fine, giuvaeruri, plante aromate, mirodenii, indigo, obiecte de fildeș etc. Cea mai obișnuită marfă a Indiei ere sare¹⁴. Treptat, India a dezvoltat comerțul cu Mesopotamia, Egiptul, Ceylonul și Asia de sud-est, Iran, Asia

9. *Istoria universală*, vol. II, Editura Științifică, București, 1959, p. 446.

10. *Istoria universală*, vol. II, Editura Științifică, București, 1959, p.446

11. *Istoria universală*, vol. II, Editura Științifică, București, 1959, p.509.

12. *Istoria universală*, vol. II, Editura Științifică, București, 1959, p.509.

13. *Istoria universală*, vol. II, Editura Științifică, București, 1959, p.535.

14. *Istoria universală*, vol. II, Editura Științifică, București, 1959, p.536.

Centrală¹⁵. În secolele IV-V e.n., India a îmbogățit multe țări învecinate cu o serie de culturi, în special cu cea atât de importantă: bumbacul. Totodată, cu ajutorul corăbiilor, negustorii indieni plecau în lungi călătorii pentru a-și vinde mărfurile. Ei întemeiau colonii comerciale în Indochina și pe insulele din Arhipelagul Malaez; în același timp, se practica un intens comerț prin caravane.

Fenicia, favorizată de poziția ei geografică privilegiată, pe coasta Mării Mediterane, desfășura, în secolele V -IV î.e.n., o însemnată activitate comercială. Bogatele și înfloritoarele centre meșteșugărești și comerciale: Tyr, Sidon, Arvat și altele, erau puternic legate economic de două regiuni, între care făceau comerț de tranzit, cu țările din bazinul mediteranian și din Asia Anterioară¹⁶. Statul persan le garanta intrarea neîntreruptă a mărfurilor și navigatorilor greci, care la erau rivali. Orașele feniciene se bucurau de o mare autonomie economică și își băteau monedă proprie. Fenicienii se aflau în legături economice permanente cu lumea cretano-miceniană, întemeiază numeroase colonii în Cipru, Sicilia, Sardinia, Peninsula Iberică, Insulele Baleare și Africa de Nord¹⁷. Ca urmare, "Orașele feniciene făceau negoț nu numai cu mărfuri locale, dar și cu acelea care se exportau din Asia Mică, din Cipru, din Creta, din regiunea culturii myceniene din Grecia și din ținuturile situate în partea de apus a Mării Mediterane. Orașele feniciene au devenit de timpuriu centre de tranzit în lumea contemporană lor"¹⁸.

În *Grecia* homerică, în secolele VII-VI î.e.n., erau dezvoltate agricultura, meșteșugurile, care prelucrau fierul, cuprul, realizau produse ceramice, țesături, vin, ulei, untdelemnul grecesc fiind un important articol de export, existau legături intense între insule, cu populații din Asia Mică, Egipt și altele. Navigația maritimă dezvoltată asigură transportul, facilita realizarea contractelor. În secolul VII î.e.n., de exemplu, se constată că „O dată cu extinderea negoțului și a relațiilor comerciale, ia o amploare deosebită și navigația pe mare; în urma unor perfecționări tehnice, răstimpul în care se putea naviga sporește mult. Dacă în secolul VIII î.e.n. corăbierii puteau naviga doar două luni și ceva pe an, în secolul VI durata navigației ajunge până la șapte-opt luni"¹⁹. În războaiele cu perșii secolul V î.e.n. (războaiele medice), orașele grecești mai avansate ce pășiseră încă demult pe calea promovării meșteșugurilor și negoțului pe mare și care, în perioada amintită aveau o producție de mărfuri relativ dezvoltată, erau interesate în continuarea luptei contra perșilor. Pentru ele era important nu numai să obțină victorii militare împotriva inamicului, dar și să-l elimine cu totul de pe țărmurile Asiei Mici, Traciei și, în special, de pe malurile Hellespontului, pe unde se efectuau operațiile comerciale ale multor orașe grecești cu țările de pe litoralul

15. *Istoria universală*, vol.II, Editura Științifică, București, 1959, p.536.

16. *Istoria universală*, vol.I, Editura Științifică, București, 1958, p.385.

17. *Istoria universală*, vol.I, Editura Științifică, București, 1958, p.386.

18. *Istoria universală*, vol.I, Editura Științifică, București, 1958, p.387.

19. *Grecia antică*, Editura științifică, București, 1958, p.204.

Mării Negre²⁰. Cel mai mare obstacol în calea comerțului grecesc consta în faptul că punctele cheie în această zonă erau deținute de perși.

Condițiile economico-sociale ale Atenei în secolul V î.e.n., secol în care trăiește și marele istoric al antichității Tucidide (460-396), le regăsim în opera sa alături de aprecieri valoroase mai ales privind dezvoltarea comerțului maritim și a meșteșugurilor²¹. În acest sens, măsurile întreprinse de Solon (cca 640-558) au avut o importanță deosebită, întrucât au pus accentul pe dezvoltarea meșteșugurilor, ceea ce a dus și la creșterea comerțului maritim. Astfel, în a doua jumătate a secolului al VI-lea î.e.n., în Atica a crescut producția viței de vie și a vinului, încât măslinile și vinul au continuat să reprezinte articole principale ale comerțului atenian și în secolele următoare²².

Prin colonizarea coastei Asiei Mici și a insulelor din Marea Egee, grecii au înființat numeroase orașe, care se dezvoltă chiar mai rapid decât Grecia continentală. În jurul anilor 750 î.e.n. începe marea colonizare greacă în Hellespont și Pontul Euxin, Italia și Sicilia, Egipt și Cyrenaica. Prin "Pacea lui Callias" din anul 449 î.e.n. se încheie războaiele medice. Fiind învinsă, Persia recunoaște autonomia orașelor grecești din Asia Mică. Căile maritime erau libere acum pentru greci în Marea Egee și Marea Neagră și aceste noi condiții au fost exploatate de toate statele puternice din zonă.

Roma, în secolul II-I î.e.n. a știut să exploateze starea de decădere economică a statelor elenistice și a început ofensiva în Mediterana. Schimbările în situația economică din aceste secole, când Roma se întări se foarte mult, se rezuma în fond la deplasarea centrelor de dezvoltare economică și a căilor comerciale. S-au extins legăturile de schimb dintre ținuturile situate în partea de apus a bazinului Mării Mediterane și țările răsăritene. În apus au apărut centre noi care exportau produsele lor în toate țările din bazinul Mediteranei. Regiunile prin care se făcea comerț de tranzit (orașele din Fenicia și insula Delos) treceau printr-o perioadă de avânt, începând să joace un rol important în relațiile economice dintre state. Toate aceste regiuni deveniseră în mod inevitabil dependente de Roma, care s-a impus ca unul dintre cei mai importanți factori ai întregii dezvoltări de atunci²³.

După războaiele punice (dintre Roma și Cartagina), încheiate cu victoria romanilor la Zama Rigia în anul 202 î.e.n. și înlăturarea Cartaginei, care o concura puternic, Roma republicană devine cel mai puternic stat al Mediteranei accidentale. În perioada puterii maxime a Imperiului roman, o deosebită amploare a luat-o comerțul cu țările din Orient-Arabia, India, China. Și în provinciile apusene au apărut companii mari, care făceau negoț cu ulei și vin din

20. *Grăcia antică*, Editura științifică, București, 1958, p.206.

21. Tucidide, Editura Academiei R.P.Române, 1956, p.5.

22. Tucidide, Editura Academiei R.P.Române, 1956, p.5-6.

23. *Istoria universală*, vol.II, Editura Științifică, București, 1959, p.333.

Spania, pânzeturi și ceramică din Galia, această ceramică înlăturând-o treptat pe cea italică. Iată un elocvent exemplu, embrionar ce e drept, de concurență în plan economic²⁴.

În *Evul Mediu*, cu toate părțile lui umbroase, relațiile economice dintre state au evoluat, cunoscând un nivel mai ridicat în ultima fază a acestei orânduirii sociale. Au avut loc schimbări în dezvoltarea meșteșugurilor, precum și în perfecționarea metodelor de muncă ale meșteșugarilor. Creșterea forțelor de producție și extinderea diviziunii sociale a muncii, într-o anumită perioadă de dezvoltare a societății feudale în Europa a avut ca rezultat apariția orașelor ca centre ale meseriilor și comerțului. Orașele au devenit treptat centre principale ale producției de mărfuri și ale circulației mărfurilor în plină afirmare²⁵.

În sensul celor menționate, ne vom referi la câteva exemple. Astfel, postavurile engleze, în perioada de început, erau grosolane, nevopsite, erau totuși foarte mult cerute în Flandra și Italia, unde erau fini sate în marile ateliere ale acestor țări. Dar, în secolul al XV-lea, Anglia a început să producă și postavuri de calitate superioară pe care le desfăcea în multe țări din Europa. Uneori, negustorii străini din Flandra, din Italia și din orașele hanseatice cumpărau postavurile chiar din Anglia. Liga hanseatică făcea comerț cu postav englezesc în țările baltice și la Novgorod. Dar, la comerțul pe mare participau activ și negustorii englezi. În a doua jumătate a secolului al XIV-lea, s-au emis primele acte de navigație care impuneau negustori lor englezi să închirieze pentru transportul mărfurilor numai vase engleze, cum a fost de pildă "Charta marcantoria" din anul 1303 a regelui Eduard I²⁶.

În *Germania* secolelor XIV și XV, dezvoltarea forțelor de producție și a diviziunii muncii, în diferite părți ale Europei și Asiei au avut ca rezultat lărgirea relațiilor comerciale mondiale. Așa de pildă, în nordul Europei se făcea un comerț intens între țările situate pe țărmul Mării Baltice și al Mării Nordului, în care rolul principal revenea Novgorodului în Est, orașelor scandinave în Nord, Londrei, orașelor renane la Sud și celor din Țările de Jos în Vest. Un comerț intens se practica între Vestul Europei și țările Orientului prin Marea Mediterană²⁷. Pe aceste drumuri comerciale, orașele germane ocupau o poziție extrem de avantajoasă. Profitând de aceasta, orașele germane situate în centrul drumurilor comerciale în Nord, de exemplu, s-au străduit să monopolizeze întregul comerț de tranzit între Rusia, țările scandinave, Anglia și Țările de Jos. În acest scop, ele au constituit în secolul al XIV-lea așa-numita Ligă Hanseatică (Hansa), care și-a întemeiat reprezentanțele comerciale la Novgorod, Kaunas, Bergen, Stockholm, Bruges, Londra și alte orașe. În altă ordine de idei, regiunea nordică a comerțului și marile centre comerciale din Marea Mediterană

24. Istoria universală, vol.II, Editura Științifică, București, 1959, p.336-337.

25. Istoria universală, vol.III, Editura Științifică, București, 1960, p.6.

26. Istoria lumii în date. Editura Enciclopedică, București, 1969, p. 181.

27. *Istoria universală*, vol. III, Editura Științifică, București, 1960, p.678.

- Veneția și Genova - erau legate de drumul comercial care trecea prin trecătoarele Alpilor și pe Rin, deci și prin Germania. "Orașele renane și cele din Germania de sud au știut să folosească poziția centrală pe care o aveau față de căile comerciale mondiale, participând la comerțul dintre Europa Occidentală și țările Orientului"²⁸. În același timp, negustorii germani erau singurii negustori străini care aveau la Veneția cartierul lor și cărora orașele din Italia de nord le-au recunoscut dreptul de navigație liberă pe Marea Mediterană. Poziția avantajoasă a Germaniei pe drumurile comerțului internațional a avut o mare importanță pentru dezvoltarea producției industriale în acest spațiu²⁹.

Triumful revoluțiilor moderne, cu deosebire cele din Anglia și Franța, desființarea relațiilor nobiliare, a breslelor, a barierelor vamale interne și formarea pieței naționale, adoptarea unei legislații corespunzătoare au determinat un mare avânt economic, care s-a manifestat cu eficiență și vigoare și pe plan extern.

Universalitatea relațiilor economice internaționale este un fenomen neîntrerupt, evoluând de la cele mai simple forme, cum se înfățișau ele în lumea antică, la forme complexe în epoca modernă și contemporană, aflate și ele în continuă și permanentă perfecționare. Elementul fundamental, care a dat și dă substanță și dinamism acestui amplu proces, pe ale cărui coordonate se îmbină armonios factorii obiectivi și subiectivi, care determină racordarea economiilor naționale la fluxul celei mondiale, îl constituie nivelul de dezvoltare a economiei fiecărei țări, marcându-se în acest fel și contribuția ei la progresul universal. Numai acest izvor - resursele naturale, capacitățile productive, volumul produselor industriale și agricole, celelalte bunuri asigură fiecărui popor prosperitatea și, totodată, marchează aportul său la propășirea comunității mondiale. "Economiiile naționale, ca entități de sine stătătoare, reprezintă cadrul optim de verificare a efortului propriu al fiecărui popor, de realizare deplină a valențelor sale specifice, iar procesul obiectiv de adâncire a interdependențelor dintre economiile naționale se înfăptuiește prin existența satelor naționale independente, suverane și egale în drepturi, ceea ce evidențiază că progresul, prosperitatea fiecărei națiuni influențează progresul și prosperitatea întregii lumi"³⁰. Aceste considerații sunt completate cu o altă apreciere, potrivit căreia "Contrar unei idei preconcepute, exportul având o bază națională continuă să fie primul vector al internaționalizării..."³¹.

Tabloul cuprinzător al relațiilor internaționale, fără să se înțeleagă prin aceasta ceva dat odată pentru totdeauna, ceva imuabil, se plasează în epoca modernă. El coincide cu formarea și extinderea piețelor naționale, a căror tota-

28. *Istoria universală*, vol.III, Editura Științifică, București, 1960, p.678.

29. *Istoria universală*, vol. III, Editura Științifică, București, 1960, p.678

30. Gerge Main, *op.cit.*, p.16.

31. *Mondializarea dincolo de mituri*, volum coordonat de Serge Cordellier, Editura Trei, București, 2001, p.23.

litate, prin legăturile care se realizează, formează piața mondială, cu saltul cunoscut în creșterea producției de bunuri. Aspectul întâmplător, limitat al relațiilor interstatale a fost depășit treptat, ceea ce a contribuit la extinderea contactelor, apoi la permanentizarea și dezvoltarea acestora, până la forma superioară internaționalizarea lor continuă. În prezent, toate țările sunt interesate într-o sprijinire a mișcării de mondializare "Căci problemele nu vin din faptul că această mondializare se produce - apreciază Jean Paul Fitoussi și Pierre Rosanvallon - ci din cauză că ea nu este însoțită de nici un mecanism de cooperare internațională care să-i accentueze efectele benefice. Ar mai trebui - îndeamnă autorii citați - nu să frânăm, ci să susținem mai bine această mișcare"³².

Un fenomen deosebit, cu un puternic impact asupra universalității și convergenței relațiilor economice în lunga și anevoioasa lor cale, l-au construit marile descoperiri geografice. Protagonistii acestui istoric act au fost cum se știe, portughezii și spaniolii, care dispuneau la acea vreme de o însemnată flotă, element indispensabil pentru o asemenea acțiune; spațiul cronologic al principalelor descoperiri geografice este cuprins, cum se cunoaște, între secolele XV -XVII. Ele au dat dimensiunile lumii terestre, au făcut să se cunoască noi spații, noi popoare, noi civilizații umane; s-a trezit la viață un imens potențial uman, au permis punerea în valoare a unor mari rezerve de materii prime, metale prețioase etc, transformându-se într-un puternic factor de dezvoltare pentru unele țări din Europa apuseană precum Anglia, Portugalia, Franța, Olanda, Belgia și mai târziu Germania; s-au creat mari posibilități de desfacere, îndeosebi a mărfurilor industriale în colonii. Alături de Europa, acum se aliniau și Asia, Africa, America Latină și America de Nord, apoi Australia, Noua Zeelandă, Canada, fenomen care s-a constituit într-un moment important în procesul internaționalizării relațiilor economice; statele deținătoare de colonii, beneficiind de un puternic suport economic, demografic, ca resurse și debușuri, au reușit să reziste mai ușor concurenței care, pe măsura trecerii timpului a devenit mai acerbă, mai subtilă, precum și altor forme de confruntare economică sau militară. Pentru asigurarea legăturilor cu spațiile geografice descoperite și pentru racordarea lor treptată la fluxul economiei internaționale, un rol deosebit de important l-au avut, și îl au și acum, transporturile de toate felurile, dar mai ales cele maritime, care multă vreme au deținut primatul. Perfecționarea continuă a mijloacelor de transport a dus la creșterea volumului și vitezei de circulație a uriașelor cantități de produse pe tot globul.

Odată cu marile descoperiri geografice a început să se afirme un alt fenomen, derivat din primul, formarea imperiilor coloniale care, până când au fost abolite, după al doilea război mondial, au cunoscut permanente fluctuații.

32. Jean Paul Fitoussi, Pierre Rosanvallon, *Noua epocă a inegalității lor*, Institutul European Iași, 1999, p-140

Pentru a stăpâni legăturile cu coloniile s-au creat o serie de companii, în diferite zone, îndeosebi portugheze, spaniole, engleze, olandeze, franceze, care s-au dovedit a fi instrumente importante în extinderea relațiilor economice interstatale și pentru dominarea posesiunilor. Din interese economice și militar-strategice între țările posesoare de colonii au avut loc numeroase și frecvente înfruntări în plan economic și militar. Făcând o evaluare a sistemului colonial la sfârșitul celui de al doilea război mondial, Serge Berstein și Pierre Milza, afirmă că: "trebuie spus că fostele puteri coloniale de pe bătrânul continent sunt ele însele confruntate de la sfârșitul războiului cu grave dificultăți apărute în imperiile lor. Războiul mondial a provocat peste tot, în ciuda victoriei aliaților, o zdruncinare serioasă a sistemului colonial. În timpul conflictului, metropolele au pierdut mult din prestigiul de care se bucurau"³³.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în condițiile extinderii rapide a relațiilor economice internaționale au fost create o serie de organe și de organisme interstatale care, la rândul lor, au facilitat dezvoltarea acestor relații, cum au fost: 1865, Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor care, din 1947, a devenit instituție specializată O.N.U³⁴; 1874, Uniunea Poștală Universală, din 1947 instituție specializată O.N.U³⁵; 1875, Biroul Internațional de Măsuri și Greutăți³⁶; 1885, Asociația Internațională a Congresului Căilor Ferate³⁷; 1890, Uniunea Internațională pentru publicarea tarifelor vamale³⁸; 1895, Asociația Cooperatistă Internațională, uniune a organizațiilor naționale ale cooperativei de consum³⁹; 1907, Convenția Internațională de la Haga și crearea Curții permanente de Arbitraj⁴⁰. În primele decenii ale secolului XX, în perioada interbelică și, cu deosebire după cel de-al doilea război mondial numărul acestor organizații și organisme a sporit, s-au diversificat ca scop, profil etc, multe dintre acestea aflându-se sub egida O.N.U.

Există o serie de factori care determină, favorizează, influențează sau obstaculează încheierea și evoluția relațiilor economice internaționale. În vederea punerii cu mai multă ușurință în evidență a unora dintre acești factori, ne vom referi, cu deosebire la epocile modernă și contemporană, folosind ca exemple țări din Europa, Asia, America de Nord, care și-au adus, și-și aduc, o importantă contribuție la formarea și extinderea relațiilor economice internaționale, și implicit, la afirmarea celor două trăsături fundamentale ale acestora - universalizarea și convergența.

33. George Berstein, Pierre Milza, *Istoria Europei*, vol. 5, Institutul Euporean Iași, 1998, p.236

34. *Dicționar Diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p.921

35. *Dicționar Diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p.924-925

36. *Dicționar Diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p.145

37. *Dicționar Diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p.110

38. *Dicționar Diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p.923

39. *Dicționar Diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p.112

40. *Dicționar Diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p.286

Pentru a ajunge însă la internaționalizarea relațiilor economice, fiecare entitate statală trebuie să se dezvolte și, pe această bază, să participe la realizarea și întreținerea de legături economice cu alte state, fenomen perpetuu, care se desfășoară de la simplu la complex. Interconținționarea acestui proces își găsește expresia în aceea că partea determină dezvoltarea întregului, iar întregul influențează dezvoltarea părților. Ca urmare a dezvoltării complexe se ajunge la fenomenul șlobalizării, care are fazele lui. După ce afirmă că "Globalizarea divide și unește în egală măsură"⁴¹ Zygmunt Bauman, referindu-se la Europa postbelică, face observația că "Vreme de aproape cincizeci de ani și până în urmă cu câțiva, peste această lume parcelată de state suverane s-au suprapus două blocuri de putere. Puțin câte puțin, dar implacabil, a fost avansat noul principiu de integrare supra-statală, mai rapid în practică decât teoria politică"⁴². Privind retrospectiv, rezultă că dezvoltarea economică nu are loc rectiliniu. Datorită mai multor factori, există mari deosebiri de la o țară la alta, de unde cuantumul diferit al fiecărui stat la economia mondială, ponderea diferită ce-o deține fiecare în ansamblul relațiilor economice internaționale. Câteva exemple, considerăm că sunt edificatoare.

Anglia de pildă, care multă vreme a fost cea mai industrializată, până în secolul al XIV -lea, lână, principalul produs al ei, era exportată în Flandra, care o transforma în postav, întrucât englezii nu stăpâneau atunci subtilitățile meseriei. Ca urmare, mulți meșteșugari din Flandra veneau și lucrau în Anglia. În anul 1337, regele Angliei, Eduard al III-lea, interzice atât importul de postav străin cât și exportul de lână, acesta însemnând ruina Flandrei, nemaiaivând de unde să importe lână. Atunci când nu se mai poate menține embargoul sever, Eduard re curge la un alt procedeu, introducând un tarif protecționist. Taxele percepute asupra țesăturilor exportate din Anglia, erau de numai 2%, pe când asupra lânii se ridicau până la 33%. Deși s-au încercat unele căi pentru a ocoli regimul tarifar impus, planul lui Eduard a reușit, producția de postav domina industria engleză⁴³. Din acest exemplu rezultă o îmbinare a factorului intern cu cel extern, a mai multor factori subiectivi precum: intervenția statului, protecționism vamal, stimularea dezvoltării autohtone a comerțului, înlesnind biruința factorului causal - dezvoltarea economică în general. Patru secole mai târziu, în plină revoluție industrială, orientarea spre întreprinderea mare de tip capitalist în Anglia s-a accelerat, astfel că din secolele XVIII - XIX, Anglia "...devine principala putere industrială a lumii și, totodată, din epoca reginei Victoria (1837 1901), prima putere colonială a lumii"⁴⁴ a crescut numărul de consumatori, a avut loc extinderea piețelor, în primul rând pe seama coloniilor americane și a Canadei.

41. Zygmunt Bauman, *op.cit.*, p.6

42. Zygmunt Bauman, *op.cit.*, p.63

43. Andre Maurois, *Istoria Angliei*, vol,I, Editura Politică, București, 1970, p.224

44. *Statele lumii, Mica Enciclopedie*, Ediția a V -a, Editura ROMBA Y, București, 1993, p.227

O deosebită influență au avut-o invențiile mecanice, rod și expresie a revoluției tehnice între care, în industria textilă, războiul mecanic, suveica zburătoare inventată în 1733, au mărit producția de țesături și nevoia de fire; marele salt l-a reprezentat însă mașina cu aburi. Aburul, acest zeu al industriei care a dominat mai bine de un secol, în unele țări și mai mult, a mărit considerabil producția și productivitatea, a reprezentat o adevărată revoluție și în transport, cu deosebire în cel maritim și feroviar⁴⁵. Urmărind evoluția economică a Angliei în ultimele trei decenii ale secolului al XIX-lea, se poate observa cu ușurință că până în anul 1870, își păstra încă intactă situația privilegiată monopolistă, pe piața mondială. În perioada 1870-1880, situația a început să se schimbe. De exemplu, mărfurile germane, americane și belgiene au început să concureze îngrijorător mărfurile engleze pe piața europeană și mondială. Dezvoltarea industriei în alte țări a dus la eliminarea treptată a monopolului mărfurilor engleze de pe piața lor internă. Însă cu toate că în perioada la care ne referim rămăsese în urmă cu ritmul dezvoltării industriale, industria Angliei continua să ocupe primul loc în lume.

Uriașul comerț exterior al Angliei a contribuit și la menținerea primatului acestei țări în domeniul navigației pe mări. Astfel, în 1890 Anglia deținea 48%, în 1913, în ajunul primului război mondial, 40% din tonajul total al flotei comerciale mondiale, conferindu-i primul loc în lume. Totodată, existența întinselor colonii ale ei, atât de bogate, a permis exportul timpuriu de capital, care s-a extins fără încetare, ocupând locul întâi până la primul război mondial⁴⁶. Urmărind evoluția Marii Britanii în continuare, se va observa că la începutul secolului al XX-lea, aceasta pierde în favoarea SUA și a Germaniei locul de primă putere industrială a lumii⁴⁷. Acum, Anglia nu mai deține la nimic unul din primele trei locuri în economia mondială.

În perioada interbelică, folosind marele potențial de care dispunea, are loc o rapidă refacere a economiei britanice, chiar o înflorire a acesteia, fapt ce a surprins pe cei mai buni specialiști ai vremii. Printre metodele folosite de guvernul acestei țări cu cea mai mare experiență economică, financiară și comercială, în anii 1931-1935 de exemplu, se remarcă: renunțarea la folosirea valorii - aur a lirei; ca efect, printre altele, cursul ei a scăzut în Franța de la 125 la 75 de franci; prețurile engleze au scăzut mai mult decât acelea ale blocului - aur, favorizând exportul. Țările scandinave, America de Sud și într-o anumită măsură, America de Nord, urmează fluctuațiile lirei, în interiorul căreia piața Londrei putea săși continue rolul său de centru bancar. Sistemul liberului schimb a fost abandonat⁴⁸.

45. Andre Maurois, *Istoria Angliei*, vol.I, Editura Politică, București, 1970, p.187-188

46. *Statele lumii, Mica Enciclopedie*, Ediția a V -a, Editura ROMBAY, București, 1993, p.227

47. *Statele lumii, Mica Enciclopedie*, Ediția a V -a, Editura ROMBAY, București, 1993, p.227

48. *Dicționar de Economie Politică*, Editura Politică, București, 1974, p.255

Și *Germania* a cunoscut importante mutații în dezvoltarea economică, și în participarea sa la circuitul economic mondial, îndeosebi începând cu cea de-a doua jumătate a secolului XIX. Găsim semnificative în acest sens câteva fenomene și exemple în domeniul economico-financiar, acri s-au petrecut în această țară. Astfel, la scurt timp după criza economică din 1873, reprezentanții industriei grele germane au cerut renunțarea la principiile liberei concurențe. În această ramură, procesul de concentrare ajunsese așa de ridicat, încât scăpând de concurența străină, grație protecționismului taxelor vamale, marii industriași puteau să stabilească prețuri ridicate pe piața internă. Apare un nou mijloc de luptă pe piețele externe, și anume, dumping-ul, folosit permanent de țările dezvoltate pentru înlăturarea concurenței, pentru cucerirea sau menținerea piețelor externe. "bupă cucerirea pieței, prețurile sunt urcate în așa măsură încât să se compenseze pierderile avute anterior și să se obțină profituri..."⁴⁹. Marii industriași germani își făceau loc pe piața externă cu ajutorul prețurilor reduse, de dumping, compensând cu prețurile mai ridicate pe piața internă. Taxele vamale practicate erau avantajoase, de exemplu pentru proprietarii de filaturi, dar amenințau să aducă pagube proprietarilor de țesătorii. Aceștia din urmă, împreună cu alte ramuri ale industriei ușoare și cu marile firme exportatoare, mai ales din Hamburg și Bremen, au rămas credincioși liberei concurențe. Adepții trecerii la protecționism s-au grupat în jurul unei organizații puternice - Uniunea industriașilor germani, sprijinită și de Otto Bismark. După 1871, *Germania* a eliminat Franța de pe unele piețe și, în același timp, negustorii germani exportau în Franța produse industriale cu mari consecințe îndeosebi pentru micii industriași francezi. "Avântul economic de la sfârșitul secolului 19 face din *Germania* prima putere industrială a Europei și după SUA, a doua pe glob"⁵⁰.

Evoluția industrială a *Franței* între 1871 și 1902 a îmbrăcat forme specifice, alături de marile întreprinderi menținându-se mica industrie. În general, dezvoltarea industrială a *Franței* a rămas mult în urma SUA, Germaniei, Angliei, însă aceasta era în mare măsură cea care dicta moda pe piața mondială. Franța are un rol important în comerțul cu obiecte de lux, articole de parfumerie și galanterie, precum și cu țesături scumpe de mătase. Franța se aflase multă vreme după Anglia, mai ales în urma războiului de 100 de ani (1337-1453). A avut loc o înflorire a industriei și comerțului după războiul de 30 de ani (1618-1648) și războaiele franco-spaniole, asigurând afirmarea, pentru un timp, a hegemoniei franceze în Europa⁵¹. Treptat, Franța rămâne mult în urma Angliei, apoi și a Germaniei, fără să mai vorbim de noua putere industrială mondială SUA, în plină afirmare.

49. *Statele lumii, Mică Enciclopedie*, Ediția a V-a, Editura ROMBAY, București, 1993, p.227

50. *Enciclopedia statelor lumii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 144

51. *Statele lumii, Mică Enciclopedie*, Ediția a V-a, Editura ROMBAY, București, 1993, p. 134

SUA s-au dezvoltat în ritm rapid după războiul de independență din 1775-1783. După războiul de secesiune din 1861-1865, SUA cunosc un puternic avânt, astfel că la sfârșitul secolului al XIX-lea devin prima putere industrială a lumii⁵². Totuși, în sudul preponderent agricol, care dispunea doar de o modestă industrie casnică, a luat mare dezvoltare cultura bumbacului; cea mai mare parte din producția de bumbac pleacă peste ocean spre Anglia și Franța. De exemplu, în 1850, Sudul a exportat bumbac în valoare de 100 milioane dolari, sumă ce reprezintă mai mult de jumătate din exportul țării. Cu ajutorul bumbacului american, Anglia îmbrăca omenirea cu stambă ieftină și, totodată, concura și distrusea industria casnică din India, China și Japonia. În susținerea acestui fenomen, în volumul "Mondializarea dincolo de mituri" se subliniază: "Să ne amintim de analizele lui Marx: puterea extraordinară a manufacturii lor textile engleze, asociată cu exploatarea unei mâini de lucru industriale în formare, a condus la ruina producției tradiționale a Indiei"⁵³. Prin dezvoltarea economică, mai ales industrială a SUA, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, s-au pus bazele depășirii economice a Franței, Germaniei și Angliei. În același timp, după 1850, cerealele americane se impuneau tot mai mult pe piața europeană, dezlănțuind o gravă criză în toate țările agrare exportatoare de cereale: Rusia, Austro-Ungaria, România.

O altă țară care a cunoscut mari prefaceri economice începând cu ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și cu o notabilă contribuție la dezvoltarea relațiilor economice mondiale a fost Japonia. Epoca "Meiji" (luminoasă), 1868-1912, a însemnat o perioadă de profunde transformări în viața acestei țări. Înlăturarea radicală a structurilor feudale, rapida dezvoltare a capitalismului, modernizarea după modelul european și nord-american a vieții economice, sociale și politice, fac din Japonia, la începutul secolului al XX-lea una din marile puteri economice și militare mondiale⁵⁴.

Influența Japoniei crește în urma victoriei în războiul cu Rusia din 1904-1905; apoi, după primul război mondial, Japonia, care fusese în tabăra Antantei, primește fostele posesiuni germane din Extremul Orient, posesiuni în China și protectoratul asupra Coreei, pe care o domina din 1890. Până la al doilea război mondial, Japonia se dezvoltă în ritm susținut, iar în deceniul al patrulea își lărgeste și își întărește dominația asupra unor zone din China și a altor teritorii, numite apoi într-un mod mai elegant, liniștitor, "Zona de coproșperitate". Se accentuează ponderea economiei japoneze în ansamblul economiei mondiale⁵⁵. După al doilea război mondial, Japonia, ca țară învinsă

52. *Statele lumii, Mică Enciclopedie*, Ediția a V-a, Editura ROMBAY, București, 1993, p.134

53. *Mondializarea dincolo de mituri*, volum coordonat de Serge Cordellier, Editura Trei, București, 2001, p.33

54. *Statele lumii, Mică Enciclopedie*, Ediția a V-a, Editura ROMBAY, București, 1993, p.188

55. Constantin Bruse, Zorin Zamfir, *Japonia, un secol de istorie 1853-1945*, Editura Humanitas, București, 1990, p.121

din punct de vedere militar, pierde posesiunile. Japonia pune accentul, în strategia sa economică, pe dezvoltarea echilibrată, eficientă, pe calitate, pe dezvoltarea unor ramuri moderne, pe creșterea productivității muncii, practicarea dumping-ului pentru învingerea concurenței, invadând piața mondială cu produsele ei, ocupând pe tăcute noi debușeuri, surse de materii prime, mai cu seamă în Asia și în zona Pacificului.

În altă ordine de idei, trebuie subliniat că în a doua jumătate a secolului al XIX-lea se extinde rețeaua căilor ferate, iar înlocuirea vaselor cu pânze cu vapoare cu elice din oțel, între 1870-1890, dă un mare impuls transporturilor maritime; deschiderea canalului de Suez în 1869, care a scurta considerabil drumul pe apă din Europa spre Asia și Australia a avut o mare importanță extinderea legăturilor economice mondiale. Dezvoltarea industriei, creșterea potențialului economic al statelor s-a transformat într-un puternic factor stimulator, într-o bază a lărgirii relațiilor economice mondiale, a cărei expresie a fost creșterea volumului comerțului exterior și diversificarea continuă a structurii acestuia.

Un important grup de factori subiectivi, care au însoțit relațiile economice interstatale pe tot itinerariul lor, îl reprezintă acțiunile întreprinse pentru apărarea intereselor proprii, mai ales împotriva concurenței străine, de către monarhi, șefi de stat, parlamente, guverne; s-au emis elemente doctrinare, ca parte integrantă a strategiei economice generale, vizând, în principal, înlesnirea, apărarea și promovarea politicii economice naționale, ocuparea sau menținerea debușeurilor, crearea și menținerea de facilități comerciale și financiare. Aceste forme de acțiune s-au perfecționat în timp, ajungându-se la un înalt rafinament în folosirea protecționismului în diverse ipostaze, a sistemelor tarifare, dumpingului, embargoului, războaielor vamale, acordarea sau nu a clauzei națiunii celei mai favorizate, acordarea de prime de export etc. De pildă, în volumul "Mondializarea dincolo de mituri", referindu-se la o latură a protecționismului în condițiile globalizării, se afirmă că "Ideea de tehnoglobalism, adică fuziunea dintre inovații și tehnologii emantate din numeroase teritorii într-o singură competență tehnologică, este și mai puternic dezmințită. Nu numai că țările protejează în mod diferit drepturile de proprietate intelectuală - susțin autorii -, dar marile firme continuă să considere că inovația constituie sursa competitivității lor și că de aceea nu trebuie desimnată în spații geografice situate în afara propriului control, direct sau indirect, via statul națiunii lor de origine"⁵⁶.

În perioada postbelică, în evoluția relațiilor economice internaționale au avut loc importante mutații. Încheierea celui de-al doilea război mondial cu victoria coaliției antifasciste asupra forțelor Axei, reuni te în jurul Germaniei, Italiei

56. *Mondializarea dincolo de mituri*, volum coordonat de Serge Cordellier, Editura Trei, București, 2001, p.23

și Japoniei, a determinat importante modificări ale hărții politice a lumii, îndeosebi a continentului european. Din păcate, după terminarea războiului, statele coaliției antifasciste n-au continuat să meargă pe calea înțelegerii și colaborării. Lumea s-a divizat pentru aproape cinci decenii în blocuri economice și alianțe politico-militare opuse, rivale, cu uriașe consecințe globale. Așadar, foștii aliați devin adversari, foștii adversari devin aliați.

La începutul deceniului al șaselea, Stalin a declarat ca pe o realizare epocală faptul că lumea este scindată în două mari sisteme politico-economice mondiale - sistemul mondial capitalist și sistemul mondial socialist, opuse, aflate într-o continuă luptă, cu organisme economice proprii - cele două piețe economice, apreciate tot mondiale, proclamându-se autoizolarea pentru o vreme a statelor din orbita sovietică. O apreciere metaforică a împărțirii artificiale a lumii a fost formulată de W. Churchill în discursul său, devenit celebru, din 5 martie 1946, de la Fulton în SUA, în prezența președintelui H. Truman: "De la Stettin până în Triest, pe litoralul Mării Adriatice, o cortină de fier s-a lăsat pe continent"⁵⁷. Divizarea lumii în două sisteme mondiale potrivnice a contribuit la adâncirea și permanentizarea scindării Europei, cu un puternic impact asupra desfășurării normale a relațiilor economice mondiale și continentale. Dar, cum se știe, chiar în acei ani "cortina de fier" a fost penetrată și dintr-o parte și din cealaltă. Indiferent de perceperea politică, filosofică, istorică, economică etc. a acestor fenomene, ele au constituit realități timp de o jumătate de secol și au dominat viața mondială în acest spațiu cronologic, iar consecințele se cunosc. Referindu-se la acest tablou al lumii postbelice, Serge Berstein și Pierre Milza, în lucrarea lor "Istoria Europei", vol.5, scriu: "În 1945, țările europene încetaseră să mai fie actorii principali ai istoriei și nu vor mai reprezenta decât o miză în înfruntarea dintre marile puteri învingătoare și dintre regimurile pe care acestea le susțin"⁵⁸.

Se consideră totuși că începând cu mijlocul anilor 60 au intervenit prefaceri majore, în sensul depășirii frontierelor și al accentuării internaționalizării⁵⁹. Susținând această idee, în lucrarea citată se menționează că "În primul rând, comerțul internațional a continuat să crească mai repede decât producțiile naționale (5,3% pe an față de 1,9% din 1984 până în 1994) pentru întreaga Organizație pentru cooperare și dezvoltare economică..., deși încetinirea creșterii ar fi trebuit sau ar fi putut stimula o concentrare asupra pieței naționale, așa cum s-a întâmplat între cele două războaie mondiale"⁶⁰. În pofida politicilor protecționiste, "... economia mondială nu s-a fragmentat în zone rivale.

57. G.F.Voronțov, *Coaliții militare și războaie de coaliție*, Moscova, 1976, p.37

58. Serge Berstein, Pierre Milza, *Istoria Europei*, vol.V, Institutul European, Iași, 1998, p.6

59. *Mondializarea dincolo de mituri*, volum coordonat de Serge Cordellier, Editura Trei, București, 2001, p.19

60. *Mondializarea dincolo de mituri*, volum coordonat de Serge Cordellier, Editura Trei, București, 2001, p.19

Fenomenul a fost și mai spectaculos între 1990 și 1994: exporturile mondiale de mărfuri au continuat să crească în ritm susținut, de 50%, pe când producția mondială practic stagnează (0,5%) ...Dinamismul exporturilor contrastează atât de mult cu anatomia piețelor naționale, încât este de înțeles dorința de a cuprinde de acest fenomen cu ajutorul unei noi vocabule: globalizare⁶¹. Autorii volumului citat se referă și la unele aspecte cu caracter social. Astfel ei afirmă că "Piețele se mondializează, nu numai cantitativ, dar și calitativ: se conturează o anumită organizare a stilurilor de viață, cel puțin în sânul claselor mijlocii și pentru anumite comportamente ale consumului, ca urmare a unei faze a răspândirii modului de viață american"⁶².

În zilele noastre, universalizarea și convergența relațiilor economice au atins cote înalte și se exprimă curent în globalizare, proces asupra căruia nu există o concepție monistă. Deși sunt diferite curente de opinii, atât în plan conceptual, cât și în cel acțional, fenomenul globalizării, a devenit dominant. În timp au fost create structuri și organisme interstatale pentru a stimula și armoniza relațiile economice la nivel continental și mondial.

Universalitatea și convergența relațiilor economice internaționale constituie două laturi inseparabile ale aceluiași proces istoric obiectiv, proces care a cunoscut, în dinamica sa, accelerări și încetiniri, părți luminoase și umbroase, determinate de diferiți factori obiectivi și subiectivi. În vederea apărării intereselor lor economice generale, comerciale, financiare, pe o anumită treaptă a evoluției relațiilor economice internaționale, unele state s-au constituit în grupări, uniuni economice, iar într-un anumit stadiu, aceste coaliții, pentru a-și spori și mai mult forța și influența politico-economică, trec la integrare. Structurile economice interstatale contemporane dau tabloul relațiilor economice mondiale, atât de diversificat și, totodată, pun în lumină serioase deosebiri de interese dintre statele componente, pe de o parte, dintre diferite grupări economice multistatale, pe de altă parte.

România s-a integrat organic, de-a lungul secolelor, în proporții și moduri diferite în efortul comunității continentale și mondiale pentru prosperitatea relațiilor internaționale economice, contribuind la extinderea permanentă a acestora. În prezent, țara noastră se pregătește cu asiduitate pentru a întruni condițiile integrării ei în Uniunea Europeană.

61. *Mondializarea dincolo de mituri*, volum coordonat de Serge Cordellier, Editura Trei, București, 2001, p.19

62. *Mondializarea dincolo de mituri*, volum coordonat de Serge Cordellier, Editura Trei, București, 2001, p.19